

סימן ג

הערות בענינים שונים בכשרות מאכלים ובהנהגת המשגיחים

מסטיק קסנטן

בנוגע ל Xanthan Gum (מסטיק קסנטן) יש לדון בכשרותו לענין פסח, דהנה שכיח שיביאו רכיב זה מאירופה ששם נעשה בדרך כלל מחמץ. באופן כללי הדרך בו מייצרים Xanthan Gum (מסטיק קסנטן) הוא כשמוסיפים מין בקטריה לתוך גלוקוז או סוקרוז ומעבדים אותו לרכיב מפורסם זה ע"י תסיסה וריכוז. תוך כדי מהלך ההכנה מכניסים לרכיב מין אלכוהול מיוחד, שתפקידו לנקות ולטהר את הפסולת הנמצאת בתוך הבליטה מטבע התהליך, והוא נקרא Isopropyl Alcohol (אלכוהול איזופרופיל). מדובר במין פגום ואינו ראוי לאכילת אדם ולכן "מוציאים" אותו לאחר שעשה פעולתו בביטול הפסולת, ומוציאים אותו לגמרי מתוך הבליעה בעזרת תהליך התאיידות {Evaporation} ע"י תום גבוה יותר משיעור יד סולדת בו, ועל ידו מתאייד ויוצא כל האלכוהול לחוץ. ויש מקומות שמשתמשים באלכוהול רגיל שהוא חשש חמץ.

ובאירופה המציאות היא ששכיח שהגלוקוז מיוצר מחמץ שעיבדו עמילן של חיטה לגלוקוזה.

על כן בבואנו להשתמש במפעל המייצר את Xanthan Gum (מסטיק קסנטן) לצורך הפקה כשרה לפסח של גלוקוז או סוקרוז כשר לפסח, לאחר שנכשיר את כל הכלים כנצרך מפני הגלוקוז של החמץ שהיה בהם, עדיין יש לעורר השאלה בנוגע האלכוהול שישתמשו בייצור לפסח, שהרי היא אותו אלכוהול שהשתמשו בו בעבר לנקות את המסטיק קסנטן שהיה בו בעבר, ושהגלוקוז שלו היה חמץ.

וכמעט מן הנמנע הוא למצוא מפעל שיסכים להחליף את כל Isopropyl Alcohol (אלכוהול איזופרופיל) שדרך כלל חוזרים ומשתמשים בו פעמים רבות בקביעות, ולהביא אלכוהול חדש לצורך הפקה כשרה לפסח למעט הקונים המעוניינים בה. וממילא יש לדון האם ניתן להשתמש באותו האלכוהול עצמו שהשתמשו בו תמיד.

דהנה גוף Isopropyl Alcohol לדעתי הוא פגום ונפסל ואינו בגדר מאכל כלל. אלא שמכל מקום עדיין יש לעיין וסברא לומר, שהאלכוהול מכיל בליעות

של חמץ בתוכו, מאחר שהשתמשו בו לחמץ לנקיון הקסנטן, ועבר התאיידות ובלע טעם החמץ. וא"כ כשמכניסים אותו שוב למסטיק קסנטן שאינו חמץ, יתכן, שאע"פ שגוף האלכוהול הוא פגום, מ"מ לאחר שמאיידים האלכוהול מהקסנטן, נשאר הבליעה של חמץ, או נימא סברא אחרת, שלא ניתן להפריד כן לענין הלכות תערובות, וכל שהוא דבר פגום שיש בתוכו איסור דהיינו חמץ, אף שנתערב אח"כ בהיתר, דהיינו האלכוהול, דינו כדין דבר פגום שאינו אוסר. ע"כ ראוי להתייעץ בזה עם גדולי הפוסקים אם זה נקרא מהדרין או לא.

קטניות שנשתנו

קטניות שנשתנו הוא עיקרון השגור בפי העוסקים בשדה הכשרות, והכוונה בזה הוא למה שנידון בספרי האחרונים וגדולי הפוסקים בענין איסור דרבנן שנשתנה במידה מספקת מעיקר מצבו הראשוני שאסרוהו בו, עד שניתן לומר שלא גזרו חז"ל איסורם בדבר זה, שהוא כעין פנים חדשות שלא נאסר מעולם. ובקטניות, שהוא מנהג ותיק הנוגע לענין פסח, שאיסור חמץ שבו חמור ומחמרינן ביה הרבה, ישנו דיון נוסף כיצד להתנהג בו לענין קטניות שנשתנו, האם קל הוא מכל איסור, מאחר שאינו אלא מנהג, או שמכיון שנוהגים בו איסור, גם הוא תלוי בנידון איסור דרבנן שנשתנה, ולא עוד אלא יתכן שהוא אפילו חמור יותר מכל איסור דרבנן, מאחר שהוא איסור הקשור לחמץ בפסח.

ובנוסף, כהוספה לשאלה זו, נתקלים לפעמים בנושא זה במבוכה סביב השאלה מה באמת נחשב "נשתנה" לענין זה, ממתי וכיצד ניתן להגדירו להלכה שיצא הדבר ממצבו הראשון ונשתנה עכשיו לדבר אחר.

וכן מבואר בחת"ס (בחולין דף ק"כ ובהגהות על השו"ע לסי' רט"ז) דלא כל שינוי נחשב לשינוי, עי"ש בדבריו בזה. וכבר נשאו ונתנו הפוסקים בארוכה בזה, עיין מקור חיים סי' תס"ז ומגן האלף שם ובארוכה באחרונים.

ולמשל יי"ש או שיכר הבא מקטניות, אין מי שיתירו בפסח, למרות שלכאורה נשתנו גרעיני התירס (לדוגמא) הרבה ממה שהיו אחרי ששרו אותם במים וקיבלו לתוכה את מיציהם ותכונתם ותססו ובישלו אותה בבישולים וזיקוקים שונים, עד שהעלו ממנה זיעה, כאשר מגשימים אותם להיות גוף נוזלי חריף ומיוחד שהוא משקה. וכנראה הטעם דלא נחשב דבר זה כקטניות שנשתנו שמתירים אותם לפסח. ועיין בחת"ס יו"ד סימן קי"ז שהתיר לכתחילה שמן חרצני ענבים שנבלעו מסתם יינם מטעם איסור דרבנן שנשתנה. ולמעשה תלויים הדברים מצבם ונידונם בעקרונות ההוראה של כל ארגוני הכשרות ומורי דרכם.